

SOLUȚIONAREA PROCESULUI PENAL, LA FAZA URMĂRIIRII PENALE, CU DREPT DE REABILITARE

Olesea CREȚU,

master în drept, formator,

*Departamentul formare continuă și managerială
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Încetarea procesului penal în faza urmăririi penale are loc în cazul când nu este constatată existența faptului infracțiunii, în cazul neprevederii faptei de lege penală ca infracțiune, în cazul neîntrunirii de către faptă a elementelor constitutive ale infracțiunii. De asemenea, încetarea procesului penal în faza de urmărire penală poate fi efectuată și în conformitate cu temeiurile prevăzute la art.35 „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Codul penal: legitima apărare (art.36 C.pen.), reținerea infractorului (art.37 C.pen.), starea de extremă necesitate (art.38 C.pen.), constrângerea fizică sau psihică (art.39 C.pen.), riscul întemeiat (art.40 C.pen.), executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului (art.40¹ C.pen.). Toate aceste temeiuri de încetare a urmăririi penale sunt temeiuri reabilitante, deoarece confirmă nevinovăția persoanei învinuite.

Încetarea urmăririi penale are loc în orice moment al urmăririi penale, dacă se constată prezența temeiurilor corespunzătoare și poate fi aplicată numai în privința unei persoane sau în privința uneia din faptele persoanei.

Încetarea urmăririi penale poate fi totală sau parțială. Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Cuvinte-cheie: proces penal, încetarea procesului penal, ordonanță, infracțiune, reabilitare.

Summary

The termination of the criminal process in the phase of the criminal investigation takes place in case the existence of the fact of the crime is not ascertained, in case of non-provision of the deed by the criminal law as a crime, in case the deed does not meet the constitutive elements of the crime. Also, the termination of the criminal process in the criminal investigation phase may be carried out in accordance with the grounds provided in the art. 35 „Cases that remove the criminal character of the deed” from the Criminal Code: self-defense (art.36 C. Code), detention of the offender (art.37 C. Code), state of extreme necessity (art.38 C. Code), physical or mental coercion (art.39 C. Code), the justified risk (art.40 C. Code), the execution of the superior’s order or the superior’s disposition (art.40¹ C. Code). All these grounds for terminating the criminal investigation are rehabilitative grounds, as they confirm the innocence of the accused person.

The termination of the criminal investigation takes place at any time of the criminal investigation, if the presence of the corresponding grounds is found and can be applied only related to the person or in respect of one of the acts of the person.

Termination of the criminal investigation may be total or partial. Only the com-

.....
plete, and not partial, termination of the criminal investigation against a person generates the right to rehabilitate him.

Keywords: criminal trial, termination of criminal trial, ordinance, crime, rehabilitation.

***

Sarcina de a descoperi o infracțiune impune existența unei faze independente în procesul penal – urmărirea penală [4, p. 149].

Urmărirea penală – este activitatea desfășurată de către organele de urmărire penală, ofițeri de urmărire penală și procuror în vederea descoperirii infracțiunii și are ca scop colectarea și verificarea probelor care dovedesc faptul infracțional, care identifică persoana și probează vinovăția ei.

Urmărirea penală are ca obiect acumularea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorului și la stabilirea răspunderii acestora [5, p. 101].

Efectuarea activităților de urmărire penală au un rol deosebit de important în realizarea scopului procesului penal înscris în art. 1 C.pr.pen. [6]. Atingerea acestui scop nu se realizează întotdeauna prin transmiterea cauzei în judecată. Organul de urmărire penală, pe baza probatoriului poate ajunge și la alte concluzii, care demonstrează fie lipsa de vinovăție a celui în cauză, fie existența unor împrejurări de natură a împiedica tragerea la răspundere penală, situații care generează stingerea procesului penal la faza de urmărire penală.

În acest context organul de urmărire penală poate solicita o soluție de încetare a urmăririi penale atât în privința persoanei, cât și în privința faptei.

Încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de terminare a acțiunilor procedurale, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acesteia.

Temeiurile de încetare a procesului penal cu drept de reabilitare, și anume:

- nu există faptul infracțiunii (art.275, pct.1 C.pr.pen.);
- fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune (art.275, pct.2 C.pr.pen.);
- fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică (art.275, pct.3 C.pr.pen.);
- în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeuri (art.275, pct.7 C.pr.pen.);

– în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neînceptare a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleași acuzații (art.275, pct.8 C.pr.pen.);

– cauzele care înlătură caracterul penal al faptei: *legitima apărare* (art.36 C.pen.), *reținerea infractorului* (art.37 C.pen.), *starea de extremă necesitate* (art.38 C.pen.), *constrângerea fizică sau psihică* (art.39 C.pen.), *riscul întemeiat* (art.40 C.pen.), *executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului* (art.40¹ C.pen.).

Conform Codului penal, „Infrațiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală” [2, art.14].

Infrațiunea determină răspunderea penală și pedeapsa, în sensul că fără infrațiune nu poate exista răspundere penală, iar fără răspundere penală nu se poate concepe aplicarea unei pedepse [7, p. 101].

Nu constituie infrațiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal conține semnele unei infrațiuni prevăzute de legea penală, dar fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infrațiuni [2, art. 14].

Conform art.51 C.pen., fapta prejudiciabilă săvârșită este temei real al răspunderii penale, iar inexistența faptei exclude răspunderea penală și, respectiv, exclude pornirea sau desfășurarea urmăririi penale, adoptându-se după pornire ordonanță de clasare sau, după caz, de scoatere de sub urmărirea penală.

Existența acestui temei presupune existența evenimentului, dar care nu este rezultat al unei acțiuni sau inacțiuni umane, ci al unor factori naturali sau al acțiunilor persoanei prejudiciate.

Neexistența faptului infrațiunii exclude nu doar răspunderea penală, dar oricare altă răspundere, cum ar fi răspunderea contravențională, civilă, administrativă sau disciplinară.

Nici o persoană nu poate fi trasă la răspundere penală pentru o faptă care, la momentul săvârșirii ei, nu este prevăzută de lege ca infrațiune.

Temeiul dat rezultă din principiul legalității incriminării, prevăzut de art. 3 C.pen., exprimat prin adagiul latin „Nullum crimen sine lege” (nu există infrațiune fără lege). Numai legea penală prevede care fapte constituie infrațiuni. Deci pentru existența unei infrațiuni nu este suficientă existența unei fapte prejudiciabile săvârșite cu vinovăție, ci în mod obligatoriu trebuie ca această faptă să fie prevăzută de lege ca infrațiune și sancționată cu o anumită pedeapsă [8].

La acest temei se referă și situația dezincriminării faptei, *a abroga o dispoziție incriminatoare atunci când o faptă penală a încetat să mai prezinte un pericol social* [9].

Astfel, dacă la momentul săvârșirii fapta era prevăzută de legea penală

ca infracțiune, dar la momentul sesizării organului de urmărire penală sau în cursul urmăririi penale intervin modificări în legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei săvârșite prin metoda dezincriminării, se va refuza începerea urmăririi penale sau, după caz, se va ordona scoaterea de sub urmărire penală, dacă fapta nu este contravenție, sau încetarea urmăririi penale, dacă această faptă constituie o contravenție. Situația dezincriminării operează în cazul dat prin efectul retroactiv al legii penale, prevăzut de art. 10 din C.pen. [10, p. 437].

„Fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică” este un alt temei de încetare a procesului penal.

Conform art.52 C.pen., se consideră componența a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Imposibilitatea dovedirii de către organul de urmărire penală a tuturor semnelor componenței de infracțiune atrage stingerea procesului penal în fapt sau în persoană.

În cazul când un element al infracțiunii lipsește ori nu poate fi constatat referitor la fapta unei persoane și se exclude posibilitatea săvârșirii acestei fapte de către altă persoană, se dispune scoaterea de sub urmărire penală și încetarea urmăririi penale în cauza dată.

Circumstanța comentată poate fi aplicată ca temei de neîncepere a urmăririi penale, dacă din actul de sesizare și acțiunile extraprocesuale de verificare rezultă, fără echivoc, inexistența anumitor semne ale oricărei componente a infracțiunii.

Derogarea de la regula dată „cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică” se referă numai la cazurile prevăzute de alin. (4) art. 21 din C.pen. Astfel, în cazul infracțiunilor expres indicate la alin. (5) art. 21 C.pen. fapta unei persoane fizice poate să nu întrunească unul din elementele constitutive (de exemplu, vinovăția persoanei fizice), dar în privința persoanei juridice există toate semnele componenței infracțiunii prevăzute de Partea specială a Codului penal și condițiile menționate la alin. (3) art. 21 C.pen.

Una din instituțiile fundamentale cunoscute încă din dreptul roman, consacrată în dreptul național și cel internațional, este principiul „non bis in idem”, dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori.

În acest sens legislatorul a prevăzut ca temeiuri de încetare a urmăririi penale cu drept de reabilitare următoarele circumstanțe:

- în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeiuri (art.275, pct.7 C.pr.pen.);
- în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neîncepe-

re a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleași acuzații (art.275, pct.8 C.pr.pen.).

Este un temei de neîncepere a urmăririi penale sau, după caz, de încetare a urmăririi penale ce rezultă din principiul stabilit la art. 22 C.proc.pen. și art. 4 al Protocolului nr. 7 al CEDO „Dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori” [11].

Astfel, în cazul existenței unei sentințe sau decizii de achitare, încetare a procesului penal sau de condamnare în privința unei persoane pentru aceeași faptă, nu se admite începerea sau reluarea urmăririi penale.

Alte temeiuri de încetare a procesului penal, la faza urmăririi penale, sunt cazurile care exclud caracterul penal al faptei: *legitima apărare (art.36 C.pen.)*, *reținerea infractorului (art.37 C.pen.)*, *starea de extremă necesitate (art.38 C.pen.)*, *constrângerea fizică sau psihică (art.39 C.pen.)*, *riscul întemeiat (art.40 C.pen.)*, *executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului (art.40¹ C.pen.)*.

Pentru cauzele enumerate este caracteristic un șir de trăsături comune, formal aceste fapte intră sub incidența semnelor uneia din infracțiunile prevăzute în articolele părții speciale a Codului penal, însă în prezența unor condiții determinate ele nu se recunosc ca ilegale, deoarece nu conțin elementul material al infracțiunii – caracterul prejudiciabil al faptei, dar se realizează în prezența condițiilor, care le transformă din periculoase în utile sau neutre pentru interesele publice.

Corespunzător, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sunt considerate faptele îndreptate către înlăturarea pericolului apărut pentru relațiile sociale [12, p. 8].

Cetățeanul posedă drepturile și obligațiile prevăzute de legislație, ocupă în cadrul societății un anumit statut juridic, poartă răspundere în fața statului, dar totodată se află sub protecția acestuia.

În cazul încetării procesului penal la faza urmăririi penale în baza unuia din temeiurile menționate mai sus, subiectul în privința căruia a fost dispusă această hotărâre are dreptul la reabilitare.

Încetarea urmăririi penale poate fi totală sau parțială. Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Hotărârea privind încetarea urmăririi penale poate fi dispusă prin ordonanța procurorului din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală. Odată cu emiterea actului de stingere a procesului penal, procurorul trebuie să menționeze în ordonanță și aspecte ce țin de revocarea măsurilor preventive, dacă acestea au fost aplicate, și nu în ultimul rând aspecte referitoare la reabilitarea persoanei bănuite sau învinuite în cauza respectivă.

Așadar, în concluzie putem afirma că numai temeiurile prevăzute la

pct.1-3 art.275, art.390 C.pr.pen. și la art.35 C.pen. sunt temeuri care certifi-
că nevinovăția persoanei, determinând reabilitarea acesteia.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
2. Codul penal, Legea nr. 985, din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.
3. Legea nr. 1545 din 25-02-1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.
4. Orândaș V., Procedura penală, Chișinău: USM, 2001.
5. Neagu I., Tratat de procedură penală, Ed. Pro, București, 1997.
6. Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.
7. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M., Drept penal, partea generală, Cartier, Chișinău, 2005, ISBN 9975-79-318-5.
8. Berliba V., Incorectitudinea normelor juridico-penale și legalitatea în statul de drept. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice cu genericul „Edificarea statului de drept”. Chișinău: 26-27 septembrie 2003, p. 212-215.
9. <https://dexonline.ro/definitie/fapt%C4%83> (accesat 20.10.2020, ora 19.40).
10. Dolea Ig., Roman D. și colect. de autori, Drept procesual penal, Ed. Cartier Juridic. Ediția a treia revizuită și completată. Chișinău. 2009.
11. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24 iulie 1997, art. 4 Protocolul nr. 7.
12. Якубович М. И., Обстоятельства, исключаящие общественную опасность и противоправность деяния, Москва, 1970.